



# הנדון:

## הם העריצו את ישראל, את ההגנה ואצ"ל, את תחיית השפה

# השבת השני

(נזכרתי כמובן בכדיחה על היהודי הסובייטי, נציג חבל בירובינד'אן, שהוזמן לנאום ברדיו הסובייטי יחד עם נציגי כל העמים בכרית-המועצות, אך שהוקצבה לו רק דקה אחת. כידוע, החליט להסתפק במילה אחת באידיש: "געוואלד!")

**שבת תורי,** הכריז הו"ר על שמי, והודיע שארבר בשם תנועת שלום ישראלית. הצירים מחאו כפיים מתוך נימוס, אך הכל הרגישו כמתיהות שהשתררה. לרבים מן הצירים נודע רק ברגע זה שהוזמן לוועידתם ישראלית, והדבר הפתיע ואולי גם הדהים אותם.

ריברתי אנגלית, בעזרת מתרגמת. הנה הרברים שאמרתי: "שלום, פאקיא (בכסקית). פאו (בספרדית). תודה על שהזמנתם אותי. כונן קצר זה למרתי הרבה על מאבק הבסקים, ועל מאבק תנועתכם המתקדמת. עם כל ההבדלים בין המאבקים הנערכים במקומות שונים בעולם, העקרונות שלנו שווים: זכות ההגדרה העצמית של העמים. צדיק ושיוויון.

"רבים מכס בוודאי שואלים את עצמם: האם לעזור לפלסטינים במלחמתם בישראל, או לעזור לישראל במלחמתה בפלסטינים? באתי להגיד לכם שאין צורך בבחירה זו: אפשר לתמוך הן בישראלי, הן בעם הפלסטיני.

מי ששואל את עצמו מה קורה כאשר "מחבלים" עולים מן המחותרת, בעיקבות הסדר מדיני, יכול למצוא בזה תשובה כלשהי.

**שאלתי את** הבחורה, שבאה לקחת אותי ממלחמת-העופה של בילבאו, אם היא רוצה בעצמאות גמורה.

"ולמה לא?" השיבה.

אך אחרי שנפתחה הדרך לפעולה פוליטית חופשית, יהיה המשך ההתפתחות בדרך של בחירות ומאבק דימוקרטי.

**אין לך מושג** כמה העריצו אצלנו את ישראל לפני 20 שנה? אמר רמון.

בשביל שלושת מיליון הבסקים, שנאנקו אז תחת הרודנות הספרדית-הפאשיסטית, היתה ישראל דוגמה מאירת-עיניים: עם שהתקבץ מרחבי העולם, שלחם לעצמאות ושזכה בה. עם שהחיה

**עד לפני שבע** לא ידעתי כמעט דבר על ארץ-הבסקים. שמה הזכיר לי רק שלושה דברים.

ראשית: כומתות שחורות. הן נקראות בכל השפות האירופאיות "כובעים נסקיים". לא ידעתי מדוע. עכשיו אני יודע: הקשישים הבסקיים חובשים כובעים אלה. לא כמו חיילי צה"ל, המושכים את הכומתות לצד אחת, אלא בצורת צלחת שטוחה הפוכה (הצעירים הבסקיים, כמו הצעירים בכל העולם, אינם חובשים דבר לראשם).

שנית: אפיוורה הזכורה לי מנעוריי. בסוף מלחמת-האזרחים הספרדית התרכזו שרידי הצבא הרפובליקאי בעיר בילבאו, בירת ארץ הבסקים. הגנרל פראנקו הטיל מצור על העיר, כדי למנוע את בריחתם. הבריטים הודיעו שהמצור אינו חוקי, מפני שאין בכוחו של פראנקו לאכוף אותו. לפי חוק-המלחמה הבינלאומי, אין מצור ימי תקף אלא אם כן מסוגלת הממשלה, המטילה את המצור, לאכוף אותו. הבריטים שלחו את הגדולה שבאניות הצי המלכותי לבילבאו, והוציאו משם את הלוחמים, לפני שנפלו בידי כיתות-הירי של הרוון הפאשיסטי. האוניה היתה סירת-הקרב הוד, שהוטבעה לאחר מכן על-ידי היפאנים.

שלישית: המחותרת הבסקית, אט"א, שפתחה במלחמת-שיחרור מוזיינת נגד פראנקו, והממשיכה בה גם כעת.

בשבוע שעבר צילצל אצלי הטלפון, ושמעתי את קולו של רמון. רמון (זה שמו הפרטי. שם-המשפחה הבסקי ארוך ומסובך מכדי שאזכירו כאן) הוזמן אותי לבוא תוך יומיים לבילבאו, לוועידה של מפלגת-השמאל הבסקית. איך יכולתי לסרב? את רמון הכרתי באיטליה, בוועידה של מפלגת-שמאל ניטרא-ליסטית. זוהי מפלגה קטנה, המקדישה תשומת-לב רבה למאבקי שיחרור בעולם השלישי. היא הקדישה בוועידתה יום מיוחד לשמיעת דברים מפי נציגים של תנועות-שלום ותנועות-שיחרור מעשרים ארצות. מפולין ועד צ'ילה, אני באתי מישראל, ורמון בא מארץ-הבסקים. עכשיו נהגה מפלגתו — "אאוסקאדיקו אוקרה", שפירושו "השמאל הבסקי" בשפת-הבסקים — באותה הדרך. היא הקדישה בוועידתה שעה לשמיעת דבריהם של לוחמי שלום ושיחרור מרחבי-העולם.

היננו סלאט בינלאומי — מוג'אהדין מאיראן, (הלוחמים במחותרת נגד חומיני) ולוחמי-שיחרור מאל-סאלוודור, ירוקים מגרמניה וסאנדיניסטי מניקראגווא (שריבר אתי עברית, הוא היה בקיבוץ) האני פאיצי מאש"ף (שגולד בחיפה) ואני מישראל, איש גדול מן האי מינורקה (הקטנה) ואיש קטן מן האי מאיורקה (הגדולה) המבקשים אוטונומיה, וכמוהם איש מקאטאלוניה.

כל מייפגש כזה הוא חוויה. במשך שעה אפשר לשמוע סיפורים מרכאים על ריכוז, עינויים, רציחות ועושיק מסכיב לכדור-הארץ, אך גם על מאבקים עקשניים, ולפעמים הירואיים, של כוחות קטנים, המבקשים להחזיר לעולם מידה של שפיות, שלום וצדק. ארץ-הבסקים — הוויף האטלנטי הצפוני של ספרד, ליד הגבול הצרפתי — הוא מקום טוב להתוודעות כזאת. כי האיזור נתון במעבר מכאיב אך מעודד, ממלחמת-שיחרור עקובה-מרים לפי תרון פוליטי. ממשלת-ספרד נאלצה להעניק לאיזור אוטונומיה. הדגל הבסקי עלה מן המחותרת, יחד עם השפה הבסקית. יש ממ שלה מקומית, החולשת על חלק מן המישטה ומהתקציב.

המחותרת התפלגה. רבים מגיבוריה החליטו שאין טעם להמשיך במאבק מוזיין, כאשר יש אפשרות למאבק דימוקרטי. המיפלגה המארכת הוקמה על-ידי אנשי-מחותרת לשעבר וקבוצות-שמאל, והיא מנגדת להמשך האלימות. הוכרו על חנינה, ומפקדי-המחותרת הגולים חוזרים עתה הביתה.

חלק של המחותרת ממשיך בטרור, ומעשייה-הרצח שלו אינם משרתים עוד שום מטרה חיובית. על רקע זה ממנהל ריכוז תוסס, ונרמה לי שגובר כוחם של הטורויסטים-לשעבר שפנו אל הדרך הפוליטית. אך המישטה הספרדית ממשיכה במעצמים ללא-מישפט, ושיטת-העינויים שולטת ככיפה.

לי, כישראלית, היה בהתפתחות זו עניין מיוחד. הדגל הבסקי (דגל אדום, ועליו צלב לבן וצלב ירוק, לפי הדרגם הכריטי), שמניפיו נאסרו ועונו בידי פראנקו, מונח עתה בגלוי ובגאווה. גורלו מוזיר דגל מסויים באיזורנו. אנשים שהיו "טורויסטים" כל ימי חייהם הפכו פעילים פוליטיים, המדברים בצורה שפוייה ושקולה. והמטיפים לא פעם בלהט למתינות. אין הם רוצים במדינה בסקית גיוענית. "בסקי הוא מי שגר בארץ הבסקים, גם אם הוא ממוצא ספרדי", אמרו.

"במחותרת אתה מאמין בצירוקתך המוחלטת", אמר לי איש מחותרת לשעבר. "אבל בפוליטיקה עליך להכיר בכך שיש דיעות שונות, ואף אחת מהן אינה בגדר אמת מוחלטת. אתה צריך לשקול, להתווכח, להתפשר, וזה טוב. עלינו להתרחק מן הטרואומות!"

כאשר ישבתי באולם-הוועידה וניסיתי לעקוב אחרי הדיונים בספרדית, היה לי קשה להאמין שבין 500 הצירים, המייצגים את 110 אלף בוחרי המיפלגה, יש אנשים שנודנו למות (אחד מהם שלוש פעמים בבת אחת), טורויסטים אך תמול-ששום. הם ישבו בשקט, לא קמו במשך שעות, נאמו בלי התרגשות ופאתוס, הצביעו על ניירות-מצע ארוכים. מיפלגה לדוגמה. מאחורי דוכני-הנואמים כווננו כמה זרקורים אל הדגל הבסקי.



בילבאו, בירת ארץ-הבסקים: זרקורים על הדגל

"זהו הבסיס של התנועה שאני מייצג: הנסיון הראשון לאחד יהודים וערכים בישראל למאבק משותף.

"המצע שלי הוא פשוט: מה שאני דורש לעצמי, אני דורש גם לפלסטינים. ומה שהפלסטינים דורשים לעצמם, אני דורש גם לעצמי.

"כספרוטי ישראל אני רוצה שמדינת ישראל תתקיים, בשלום וביטחון, תחת דיגלה ושתהיה לנו הזכות לבחור בממשלתנו שלנו — טובה, רעה או רעה מאוד."

(עד כאן ישב הקהל בלי להשמיע הגה. הצירים הקשיבו ברדי-כות, אך לא הגיבו ככל צורה שהיא. האווירה היתה קרירה עד קרה). "אני מאמין שהפלסטינים זכאים לאותם הדברים עצמם: לחיות במדינה משלהם, בשלום ובביטחון, תחת דיגלם הלאומי, ולבחור בממשלה שלהם, טובה או רעה."

(כאן נשבר הקרח. הצירים פרצו במחיאיות-כפיים סוערות). "על בסיס זה פתחנו לפני 10 שנים בהודברות עם אש"ף, נפגשנו עם יאסר ערפאת כמה פעמים, גם באמצע המלחמה, כדי לדבר על השלום.

"אנו מאמינים שיש עכשיו אפשרות להגיע לשלום, על בסיס של הכרה הדדית ודיקוים של שתי מדינות — מדינת-ישראל ומדינת-פלסטין."

"הציבור באירופה ובעולם כולו יכול לעזור לנו להגיע לידי שלום זה. אני מבקש מכם לעזור לנו, ואני מבטיח לכם שנעזור לכם במאבקכם ככל שנוכל."

בסוף לא נשאר ספק,הקהל הריע ארוכות. שוחחתי אחר-כך עם עשרות צירים, שגילו עניין חדש בישראל. דבריי בוודאי לא היו מוצאים חן באזניהם של יצחק שמיר ושימיעון פרס, אך לי נרמה שעשיתי שרות טוב לישראל.

שפה מתה. עם שהקים מחותרת מפוארות, שעלילותיהן נלמדו בשקידה על-ידי חברי המחותרת הבסקית.

איש אינו יודע מהו מוצאם הגיועי של הבסקים. כך גולדה בשעתו האגדה שהבסקים הם, בעצם, השבט השביעי מבין 10 השבטים האבודים של ישראל. (מדוע השביעי דווקא? מפני שבמסורת הבסקית יש משמעות מיתורית דווקא לסיפרה 7.)

החייאת השפה העברית עשתה רושם מיוחד על הבסקים, החולמים על החייאת שפתם. גם על מקורה של שפת-הבסקים אין איש יודע דבר. אין היא דומה לשום שפה אחרת בעולם. היא החזיקה מעמד במשך מאות השנים של כיבוש ספרדי, בעיקר בכפרים.

בימי פראנקו היה אסור ללמד שפה זו ולהשתמש בה. דוברי בסקית נרחבו הושלכו לכלא. מוכן שלא פורסם דבר בשפה זו — לא ספר, לא עיתון, לא כתבי-עת.

התוצאה היא שבסקים רבים אינם שולטים כיום בשפתם, ורק מעטים כותבים בה. עכשיו וחי שפה רישמית, ושילטי-התנועה בארץ-הבסקים האוטונומית כותבים בשתי השפות. אך רק מעטים הספרים וכתבי-יד דר בשפה זו, וגם כיום אין עיתון יומי בסקי.

כאשר מתכנסים בסקים בחברה, יש תמיד מישוה שאינו יודע בסקית, ועל כן מדברים ספרדית. גם בוועידת המיפלגה שהוזמנתי אליה, כל הנאומים היו בספרדית, ורק נואמים מעטים טרחו לפתוח את דבריהם בכמה מישפטים בנסקית.

מכאן ההערכה לתחיית השפה העברית, וראשי האקדמיה ל-שון הבסקית ביקרו בישראל כדי ללמוד מנסיון מוצלח זה.

אך מהערכה זו לישראל לא נותר עוד דבר. ישראל מצטיירת כיום כמדינה כובשת, מרכאת, אולי פאשיסטית. אנשי-המחותרת, שהודוה פעם עם אירגון-ההגנה, אצ"ל ולח"י, מזדהים עכשיו עם אש"ף. גיבורם אינו יצחק שמיר אלא יאסר ערפאת.

משום-כך היתה זאת החלטה נועזת למדי להזמין אותי לוועידה. ראשי המיפלגה רצו שייודע דבר קיומה של תנועת-שלום בישראל.

המארחים וכלו להקדיש לדיברי המוזמנים רק זמן מוגבל מאוד, ונקבע שכל אחד ידבר שלוש דקות בלבד. שאלתי את עצמי אם כדאי לנסות ולהגיד משהו בזמן כה קצר, אך החלטתי שאין להחמיץ הזדמנות זו.